

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО – НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ НОВІТНИХ ОСВІТНІХ
ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

ФАРФУРАК Ірина Віталіївна

**МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН:
аналіз та порівняння ключових факторів**

спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
освітньо-професійна програма

кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «бакалавр»

Виконала студентка
групи МЕВз-41
Фарфурак Ірина Віталіївна

підпис

Науковий керівник:
доцент Братко О.С.

підпис

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

підпис

Тернопіль – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН.....	5
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	14
2.1 Огляд сучасного стану міжнародної конкурентоспроможності країн.....	14
2.2 Місце України у глобальному рейтингу конкурентоспроможності.....	21
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ	26
ВИСНОВКИ.....	30
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

ВСТУП

У сучасному світі країни все більше інтегруються у глобальні економічні процеси. Конкурентоспроможність визначає місце країни у світовій економіці та її здатність залучати інвестиції, технології та таланти. Це особливо важливо для країн, які прагнуть підвищити свій економічний рівень та забезпечити сталий розвиток. Висока конкурентоспроможність сприяє економічному зростанню, створенню робочих місць та підвищенню добробуту населення. Країни з високим рівнем конкурентоспроможності, як правило, мають стабільніші економіки та кращі показники соціально-економічного розвитку. Іноземні інвестори прагнуть вкладати капітал у країни з високою конкурентоспроможністю, де вони можуть очікувати стабільного економічного середовища, надійного правового захисту та сприятливих умов для бізнесу. Це особливо важливо для країн, що розвиваються, які прагнуть залучити іноземні інвестиції для модернізації своїх економік.

Оскільки світ стає дедалі більш взаємопов'язаним, що веде до посилення конкуренції між країнами, дослідження міжнародної конкурентоспроможності країн є актуальним та виступає важливим інструментом для формування ефективної державної політики, розвитку економіки та забезпечення високого рівня життя населення.

Метою даної дипломної роботи є аналіз та порівняння сучасного стану конкурентоспроможності країн. Для досягнення цієї мети, передбачено виконання наступних **завдань**:

1. Дослідити теоретичні основи та концепції міжнародної конкурентоспроможності країн.
2. Виокремити ключові фактори, що впливають на конкурентоспроможність
3. Проаналізувати сучасний стан міжнародної конкурентоспроможності країн.
4. Оцінити рівень конкурентоспроможності країн Європи.

5. Провести аналіз міжнародної конкурентоспроможності України.
6. Сформулювати рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності України на світовій арені.

Об'єктом дослідження виступають національні економіки країн світу, їх конкурентоспроможність на міжнародному арені. Предметом дослідження є ключові фактори, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність країн, а також методи їх аналізу та порівняння.

У роботі використовуватимуться такі методи дослідження: статистичний аналіз для оцінки економічних показників, порівняльний аналіз для зіставлення конкурентоспроможності різних країн, економетричне моделювання для виявлення залежностей між факторами конкурентоспроможності, а також методи графічної візуалізації даних для наочного представлення результатів.

Інформаційною базою дослідження є матеріали вітчизняних та зарубіжних дослідників, котрі займались дослідженням та аналізом міжнародної конкурентоспроможності, факторів, що впливають на неї.

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, Список джерел включає 52 найменування літератури.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН

Оцінка міжнародної конкурентоспроможності країни у порівнянні з іншими державами є популярною темою в засобах масової інформації, урядових звітах та обговореннях економічної політики. Проте, попри часте вживання цього терміну, рідко можна зустріти його чітке визначення. У загальному розумінні міжнародна конкурентоспроможність країни стосується її здатності досягати основних економічних цілей, таких як підвищення доходів і рівня зайнятості, уникаючи при цьому проблем із платіжним балансом. Теорія міжнародної конкурентоспроможності повинна досліджувати зв'язки між економічним зростанням і станом платіжного балансу у відкритій економіці, а також визначати фактори, що впливають на ці процеси. Важливо враховувати не лише економічні показники, але й інституційні та структурні аспекти, які можуть суттєво впливати на здатність країни до конкуренції на глобальному ринку.

Конкурентоспроможність є ключовим чинником економічного розвитку країни. Як методологічні, так і практичні дослідження широко і різнопланово розглядають цей феномен. Багаторічний досвід свідчить про те, що результати вивчення одного і того ж явища значною мірою залежать від його розуміння. Це повною мірою стосується і визначення конкурентоспроможності країни. На сьогоднішній день не існує єдиного загальновизнаного визначення цього терміну. Кожен підхід до його визначення відображає різні аспекти та пріоритети, які можуть варіюватися залежно від контексту та мети дослідження. Важливо підходити до аналізу конкурентоспроможності з урахуванням усіх цих аспектів, щоб отримати комплексне уявлення про економічний стан країни.

Визначення конкурентоспроможності країни

Джерело	Поняття конкурентоспроможності країни
Dollar & Edward, 1993	Для збереження високого рівня доходів і заробітних плат у країні необхідна успішна міжнародна торгівля.
IMD World Competitiveness Report	Здатність націй створювати та підтримувати середовище, в якому підприємства можуть конкурувати. Здатність економіки управляти сукупністю своїх ресурсів і компетенції для підвищення добробуту свого населення.
Bienkowski, 2009	Це здатність країни до досить швидкого зростання у довгостроковій перспективі таким чином, щоб економіка могла ефективно співпрацювати з економіками світу, що розвиваються.
The international institute for management development.	Це дії та політика, які формують здатність країни створювати і підтримувати середовище, що дозволяє компаніям створювати більшу вартість і забезпечувати процвітання для всього населення.
Cann, 2017	Це набір інституцій, політики та дій, які визначають рівень продуктивності країни.
Schwab & Zahidi, 2020	Це категорія, що включає продуктивність, людей та планетарні цілі.
Širá, 2021	Це здатність суб'єктів продавати та пропонувати товари та послуги на певному ринку.

Узагальнюючи концепцію конкурентоспроможності країни, наведену в Таблиці 1, можна дати таке визначення: Міжнародна конкурентоспроможність країн — це здатність країни ефективно конкурувати на глобальному ринку, досягаючи стійкого економічного зростання, підвищення рівня доходів і зайнятості населення без створення дисбалансів. Міжнародна конкурентоспроможність визначається здатністю країни створювати, підтримувати та розвивати такі економічні умови, які забезпечують успішну участь у міжнародній торгівлі та інвестиціях. Враховуючи таке розуміння конкурентоспроможності, можна систематизувати наукові дослідження, аналізуючи цей феномен. Для цього доцільно розглянути ці дослідження за такими аспектами: об'єкт дослідження, складність індикатора конкурентоспроможності, зв'язок із об'єктом впливу, використані методи дослідження та зміст аналізу. Серед вітчизняних і зарубіжних науковців немає єдиного погляду на сутність поняття «міжнародна

конкурентоспроможність країни» та його взаємозв'язок з іншими спорідненими категоріями, такими як конкуренція, конкурентні переваги, конкурентні позиції та конкурентний статус. Деякі дослідники навіть стверджують, що на світовій арені конкурують не країни, а корпорації, і що в умовах глобалізації конкуренція між державами втрачає значення. Однак, незважаючи на тенденції до регіоналізації, інтеграції та глобалізації в світовій економіці, конкурентна боротьба між країнами не тільки не зникає, але й загострюється, набуваючи нових форм.

Згідно з визначенням Ферраза, Купфера та Хагенауера, конкурентоспроможність можна визначити як здатність країни створювати та впроваджувати конкурентні стратегії та стійко підтримувати або збільшувати свою частку продукту на ринку. Ці можливості пов'язані з різними факторами, які можуть або не можуть контролюватися фірмами, починаючи від технічної підготовки персоналу та управлінсько-адміністративних процесів до державної політики, пропозиції інфраструктури та специфічних особливостей попиту та пропозиції [5].

Конкурентоспроможність країни залежить від наявності механізмів, які створюють умови для забезпечення національної безпеки, економічного зростання та покращення якості життя населення. Держава, де ефективно працюють як економічні, так і соціальні інститути, може вважатися конкурентоспроможною, маючи значний потенціал не тільки в економічній сфері, але й у сфері політичного, культурного та соціального розвитку. [8]

Конкурентоспроможність важлива, оскільки вона позитивно пов'язана з довгостроковим економічним зростанням. Країна може вважатися конкурентоспроможною, якщо вона керує своїми ресурсами та навичками таким чином, що, окрім збільшення виробництва своїх фірм, вона покращує якість життя своїх громадян [6]. Згідно зі стандартним визначенням, наданим Європейським Союзом, конкурентоспроможність на регіональному та національному рівнях – це

здатність регіону чи країни досягати високих і зростаючих стандартів життя та високого рівня зайнятості на стабільній основі [7].

У своїй книзі «Конкурентні переваги націй» (“The Competitive Advantage of Nations”) Майкл Портер визначає міжнародну конкурентоспроможність як здатність країни конкурувати на світовому ринку та створювати економічний розвиток через успішне ведення бізнесу та ефективне використання своїх ресурсів. Сутність поняття полягає в тому, як країна може створити та утримувати переваги, які дозволяють їй ефективно конкурувати з іншими країнами на міжнародній арені [9].

Пол Кругман, відомий американський економіст і лауреат Нобелівської премії з економіки, вважає, що міжнародна конкурентоспроможність визначається економічними взаємозв'язками та торгівлею між країнами. На його думку, здатність країни ефективно конкурувати на світовому ринку з власними товарами та послугами не обов'язково залежить від найнижчих витрат виробництва чи найвищого рівня технологій. Кругман підходить до конкурентоспроможності через призму "економіки масштабу" та "економіки обсягу", стверджуючи, що країни можуть досягати переваг завдяки великим обсягам виробництва та різноманітності продукції. Це дозволяє їм успішно конкурувати на глобальному ринку. Він також підкреслює, що інновації та розвиток нових технологій можуть забезпечити конкурентні переваги, навіть якщо країна не є лідером за витратами виробництва. [8]

Проте міжнародна конкуренція може бути небезпечною, нав'язливою, невловимою або безглуздою. Ці прикметники використовує Кругман для опису міжнародної конкурентоспроможності. За словами Кругмана, міжнародна конкурентоспроможність може призвести до марнотратного витрачання державних грошей, нібито для підвищення конкурентоспроможності США, може призвести до протекціонізму та торговельних воєн і, що найголовніше, може призвести до поганої державної політики щодо низки важливих питань. Він вважає, що

найпопулярнішим і розумним визначенням конкурентоспроможності є «наша здатність виробляти товари та послуги, які відповідають критеріям міжнародної конкурентоспроможності, у той час як наші громадяни насолоджуються рівнем життя, який зростає та є стабільним». [8]

Різноманітність підходів до визначення міжнародної конкурентоспроможності підкреслює складність і багатогранність цього поняття. Важливо враховувати не лише економічні, технологічні та інноваційні аспекти, але й політичні, соціальні та екологічні фактори, щоб забезпечити стабільну та ефективну позицію країни в глобальній економіці. Тільки комплексний підхід дозволить країні адаптуватися до швидко змінюваних умов світового ринку і використовувати свої унікальні переваги для досягнення довготривалого успіху.

Майкл Портер стверджує, що міжнародний успіх у певній галузі залежить від чотирьох взаємопов'язаних факторів, які створюють сприятливе середовище для конкуренції – так званий «Діамант Портера». Ця концепція включає систему детермінант конкурентної переваги країн, відому як «конкурентний ромб» або «діамант», що охоплює чотири основні групи факторів: виробничі фактори, умови внутрішнього попиту, споріднені та підтримуючі галузі, а також стратегію, структуру та конкуренцію фірм. Портер підкреслює, що ці фактори взаємодіють і посилюють один одного, створюючи умови для стійкого розвитку та конкурентоспроможності на міжнародному рівні. До цих елементів можна також додати роль уряду та випадкові події, які можуть суттєво впливати на конкурентну позицію країни. Розуміння і оптимізація цих детермінантів дозволяє країнам ефективніше використовувати свої ресурси і можливості для досягнення глобального успіху.

Р. Мартін запропонував більш складну багаторівневу модель, відому як «Капелюх регіональної конкурентоспроможності». Ця модель враховує вплив інфраструктури, людських ресурсів та виробничого середовища на фактори виробництва, що, у свою чергу, визначають рівень конкурентоспроможності

регіону. Підхід Мартіна підкреслює важливість продуктивності як центрального елемента аналізу конкурентоспроможності.

Крім цього, модель також враховує динаміку взаємодії між різними рівнями економіки, включаючи місцеві підприємства, регіональну політику та глобальні ринки. Це дозволяє більш точно оцінити, як внутрішні та зовнішні фактори впливають на загальний рівень конкурентоспроможності регіону. Важливим аспектом є також роль інновацій та технологічного розвитку, які можуть суттєво підвищити продуктивність та конкурентоспроможність навіть у регіонах з обмеженими ресурсами. [4][3].

Міжнародна конкурентоспроможність формується через сукупність факторів, які взаємодіють і впливають на ефективність країни або підприємства на глобальному ринку. Аналіз цих компонентів допомагає визначити ключові вимоги та фактори успіху на міжнародній арені. Наприклад, ефективне використання ресурсів і забезпечення високого рівня продуктивності виробництва є основними складовими міжнародної конкурентоспроможності. Важливу роль відіграє здатність до інновацій та активна участь у дослідженнях і розвитку, оскільки це створює основу для конкурентоспроможного зростання. Крім того, висока якість вироблених товарів і наданих послуг, гнучкість і адаптивність до змін, а також високий рівень освіти, навички та досвід працівників є ключовими для успіху на міжнародному ринку. Підтримка урядової політики, умови торгівлі та зовнішньоекономічна політика також значно впливають на конкурентоспроможність. Такий комплексний підхід до аналізу дозволяє розглядати конкурентоспроможність як результат взаємодії різних чинників. Додатково, важливо враховувати екологічну стійкість і соціальні аспекти, які стають дедалі важливішими в сучасній економічній діяльності.

Конкурентоспроможність країни – це багатогранне поняття, що визначається не лише економічними, але й соціальними та політичними аспектами. Успішність країни на світовому ринку ґрунтується на її здатності досягти високих темпів

економічного зростання, підтримувати стабільне зростання реальної заробітної плати та просувати конкурентоспроможні фірми на міжнародну арену. Це передбачає існування сильної конкурентоспроможної економіки, утвореної високопродуктивними кластерами, які покращують якість продуктів і послуг, сприяють створенню нових робочих місць у майбутньому, і здатності країни адаптуватися до змін на світовому ринку. [13, с. 32] [14]

Спостерігаючи за економічними факторами, які впливають на конкурентоспроможність, можна виділити кілька ключових показників. Високий рівень валового внутрішнього продукту (ВВП) та стійкий економічний ріст створюють благоприятні умови для інвестицій у інфраструктуру та інновації, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності. Управління торговельним балансом, диверсифікація експортних напрямків та розуміння міжнародних ринків є важливими факторами для досягнення конкурентних переваг. Здатність до інновацій та використання передових технологій є ключовими для успіху у глобальному конкурентному середовищі.

Крім того, якість та доступність інфраструктури, таких як транспортні мережі та телекомунікації, впливають на ефективність виробництва та конкурентоспроможність. Рівень інфраструктури визначається розвитком технологій та ефективністю управління. Успішність підприємств на внутрішньому ринку та їхня міжнародна конкурентоспроможність залежать від ефективності внутрішніх ринків та конкурентного середовища.

Високий рівень освіти та кваліфікація робочої сили також стають ключовими ресурсами для конкурентоспроможних економік, сприяючи ефективності виробництва та інноваційному розвитку. Балансована і високоефективна економіка, яка може адаптуватися до змін у глобальному середовищі, формує основу для стійкої міжнародної конкурентоспроможності. [15]

Розвиток технологічної освіти та навичок серед населення є важливим для підтримки конкурентоспроможності. Країни, які активно інвестують у наукові

дослідження та розвиток, здатні швидше адаптуватися до нових технологій та інновацій.

Транснаціональні корпорації відіграють ключову роль у сприянні інноваційному розвитку як на національному, так і на глобальному рівні. Це підкреслює важливість інновацій у забезпеченні глобальної конкурентоспроможності, збільшуючи якість та кількість основних складових економічного розвитку країн у міжнародному контексті. За час реалізації інновації можуть бути перспективними або поточними, в залежності від ефективності та можливостей суб'єкта господарювання. [15]

Майкл Портер, відомий своєю концепцією "діаманту Портера", наголошує на важливості урахування соціокультурних аспектів для формування міжнародної конкурентоспроможності. У своїх дослідженнях він акцентує увагу на ролі культури, соціальних відносин та інших аспектів соціокультурного середовища. Ось кілька ключових соціокультурних факторів, які він визначає у своїх працях:

- Система цінностей та культурний контекст: Портер вбачає вплив системи цінностей на підприємництво та конкурентоспроможність. Культурний контекст визначає, які цінності є ключовими для суспільства та бізнесу, і впливає на стратегії підприємств.
- Рівень освіти та навичок робочої сили: Високий рівень освіти та наявність кваліфікованих працівників може стати конкурентною перевагою для країни, сприяючи інноваціям та підвищенню продуктивності.
- Соціальна інфраструктура: Інфраструктура, що підтримує соціальний розвиток, включаючи систему охорони здоров'я, житло та соціальне забезпечення, визначає якість життя та привабливість країни для робочої сили та інвесторів.
- Культурна різноманітність: Різноманітність культур може бути джерелом інновацій та творчості, сприяючи виникненню новаторських ідей та підвищенню конкурентоспроможності.

- Здатність до адаптації: Портер підкреслює важливість гнучкості та адаптивності суспільства та бізнесу до змін у соціальному та культурному середовищі.[9][16][17]

Розуміння культурних особливостей та соціальних практик є ключовим для успішного виходу на міжнародний ринок з продуктами та послугами. Адаптація до культурних контекстів дозволяє підприємствам завоювати довіру та підтримку споживачів у різних країнах. Соціальна стабільність та висока якість життя роблять країну привабливою для іноземних інвесторів та талановитих фахівців. Забезпечення соціальної справедливості та розвиток системи соціальної підтримки сприяють формуванню стійкого суспільства.

Ці аспекти враховують різноманітні соціокультурні фактори, які можуть впливати на конкурентоспроможність країн та підприємств. Врахування їх у стратегічному управлінні допомагає створити повний образ конкурентних переваг країни на міжнародному ринку. Таким чином, успішна інтеграція соціокультурних аспектів у бізнес-стратегії сприяє сталому розвитку та підвищує міжнародну конкурентоспроможність.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

2.1 Огляд сучасного стану міжнародної конкурентоспроможності країн.

Міжнародна конкурентоспроможність країни є важливим показником для аналізу її економічного розвитку та стійкості. Вона відображає здатність національної економіки ефективно використовувати ресурси та технології для забезпечення високого рівня продуктивності та добробуту населення. Конкурентоспроможність визначає можливості країни на світовому ринку, впливає на інвестиційний клімат та формує економічні пріоритети держави. Таким чином, оцінка конкурентоспроможності є ключовою для формування стратегічних економічних рішень та політик, спрямованих на довгострокове процвітання.

Для аналізу міжнародної конкурентоспроможності країн можна використовувати різноманітні показники, що охоплюють економічні, соціальні, технологічні та інституційні аспекти. Проте найбільш поширеними є методи Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) та Інституту розвитку менеджменту (IPM).

Звіт про глобальну конкурентоспроможність — щорічна публікація між 2004 і 2020 роками Всесвітнього економічного форуму, яка оцінювала конкурентоспроможність країн у всьому світі [21]. У звіті подано комплексний аналіз факторів, що впливають на продуктивність і процвітання країни. Він оцінював конкурентоспроможність країн на основі набору показників і показників у різних вимірах, таких як інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я, освіта, інновації, розмір ринку, ефективність ринку праці, складність бізнесу тощо. Цей рейтинг мав на меті стати цінним інструментом для політиків, бізнес-лідерів та інших зацікавлених сторін, щоб зрозуміти сильні та слабкі

сторони економіки та визначити сфери для покращення підвищення їх загальної конкурентоспроможності.

Однак важливо зазначити, що звіт про глобальну конкурентоспроможність було припинено після 2019 року. Всесвітній економічний форум переніс свою увагу на інші ініціативи та звіти, такі як Індекс глобальної конкурентоспроможності, звіт про глобальні ризики та глобальний Звіт про гендерний розрив [20].

Щорічник світової конкурентоспроможності IPM, який вперше побачив світ у 1989 році, є авторитетним щорічним звітом, що аналізує конкурентоспроможність країн на глобальному рівні. Цей документ надає детальний порівняльний аналіз, виявляючи тенденції та включаючи статистичні дані та результати опитувань, отримані внаслідок масштабних досліджень. Він оцінює та ранжує країни за тим, як вони використовують свої можливості для створення довгострокової вартості. Конкурентоспроможність економіки включає не лише ВВП і продуктивність, а й здатність підприємств адаптуватися до політичних, соціальних та культурних факторів. Тому уряди мають забезпечити сприятливе середовище з ефективними інфраструктурами, інституціями та політиками, що сприятимуть стійкому розвитку бізнесу. Рейтинг конкурентоспроможності складається на основі 336 критеріїв, відібраних через всебічне дослідження, яке охоплює економічну літературу, міжнародні, національні та регіональні джерела, а також думки бізнес-спільнот, державних органів та науковців [20]. Ці критерії постійно переглядаються та оновлюються відповідно до нових теорій, досліджень і даних, а також із врахуванням змін у світовій економіці.

Світовий рейтинг конкурентоспроможності IPM показує постійну довгострокову тенденцію – країни, що займають найвищі позиції, використовують унікальні підходи для підвищення своєї конкурентоспроможності. Щорічник охоплює 63 економіки, вибрані на основі наявності порівнянної міжнародної

статистики та співпраці з місцевими інститутами-партнерами. Рейтинг розраховується на основі аналізу 330 факторів, які згруповані у 4 категорії:

- стан економіки;
- ефективність уряду;
- ефективність бізнесу;
- стан інфраструктури.

Ці інститути-партнери сприяють збору даних опитування, забезпечуючи надійну, точну та актуальну інформацію. Цього року звіт співпрацює з глобальною мережею партнерських інститутів у 56 країнах. У рамках дослідження доцільніше буде використання саме світового рейтингу конкурентоспроможності запропонованого ІРМ, оскільки це дасть змогу використовувати більш актуальну інформацію від 2023 року, на відміну від даних ВЕФ, які були опубліковані ще у 2019 році [20].

Табл 2.1.

Топ 20 країн та Україна у рейтинзі конкурентоздатності ІРМ 2017-2022 рр.

Країна	2017	2019	2020	2021	2022
Сінгапур	3	1	1	5	3
Гонконг	1	2	5	7	5
США	4	3	10	10	10
Швейцарія	2	4	3	1	2
ОАЕ	10	5	9	9	12
Нідерланди	5	6	4	4	6
Ірландія	6	7	12	13	11
Данія	7	8	2	3	1
Швеція	9	9	6	2	4
Катар	17	10	14	17	18
Норвегія	11	11	7	6	9
Люксембург	8	12	15	12	13
Канада	12	13	8	14	14
Китай	18	14	20	16	17
Фінляндія	15	15	13	11	8
Тайвань	14	16	11	8	7

Німеччина	13	17	17	15	15
Австралія	21	18	18	22	19
Австрія	25	19	16	19	20
Ісландія	20	20	21	21	16
Україна	60	54	55		

Джерело: ІРМ, 2023.

Аналізуючи дані таблиці 2.1 та 2.2, в якій наведені дані про рейтинг конкурентоспроможності топ 20 країн можна зробити висновок, що сюди входять більшість високорозвинених країн світу. Сінгапур стабільно був на вершині рейтингу у 2017-2020 роках, але в 2021 році впав на 5-те місце, потім частково відновився в 2022 році, а у 2023 році закріпився на 4-му місці. Гонконг показав тенденцію до зниження конкурентоспроможності після 2019 року, опускаючись на 5-те, а потім на 7-ме місце з незначним покращенням у 2022 році. США значно знизилися у рейтингу з 3-го місця у 2019 році на 10-те місце у 2020-2022 роках, але в 2023 році трохи покращили позицію, піднявшись на 9-те місце. Швейцарія стабільно трималася в топ-4, навіть піднялася на 1-ше місце в 2021 році, і залишається серед лідерів у 2022-2023 роках. ОАЕ показують деяке коливання у рейтингу, впавши з 5-го на 12-те місце в 2022 році, але потім трохи відновившись у 2023 році. Ірландія показала значне покращення після падіння до 13-го місця у 2021 році, піднявшись до 2-го місця у 2023 році. Данія значно покращила свою конкурентоспроможність з 8-го місця у 2019 році до 1-го місця у 2022-2023 роках. Швеція мала період покращення до 2-го місця у 2021 році, але потім трохи знизилася до 8-го місця у 2023 році. Катар показує загальну тенденцію до зниження конкурентоспроможності з 2019 року, з незначним покращенням у 2023 році [21].

Більшість країн показують значні коливання у своїй конкурентоспроможності протягом 2019-2023 років. Данія та Ірландія демонструють найбільші покращення, тоді як США, Гонконг і ОАЕ мають

тенденцію до зниження своїх позицій. Швейцарія та Нідерланди показують стабільно високі показники, тоді як інші країни мають змішані результати.

На жаль, дані щодо України відсутні з 2021 року у зв'язку з обмеженою надійністю даних, тому ми будемо аналізувати лише 2017 – 2020 рр. Протягом 2017 – 2020 років Україна піднялась у рейтингу на 5 позицій, хоча і був спад порівняно з 2019 роком.

Табл 2.2.

Рейтингу конкурентоспроможності ІРМ у 2023 р.

Країна	2023 рік
Данія	1
Ірландія	2
Швейцарія	3
Сінгапур	4
Нідерланди	5
Тайвань	6
Гонконг	7
Швеція	8
США	9
ОАЕ	10
Фінляндія	11
Катар	12
Норвегія	14
Канада	15
Ісландія	16
Австралія	19
Люксембург	20
Китай	21
Німеччина	22
Австрія	24

Джерело: ІРМ, 2023.

Дані таблиці 2.2. свідчать про актуальний рейтинг за 2023 рік. Данія, Ірландія та Швейцарія потрапили до трійки найкращих серед 64 економік за показниками їх глобальної конкурентоспроможності в рейтингу світової конкурентоспроможності ІРМ 2023. Данія зберегла перше місце з минулого року, коли вона насолоджувалася визначним першим підйомом на вершину, Ірландія

зробила чудовий стрибок з 11-го місця на друге місце, а Швейцарія втрималася на третьому місці, опустившись з другого місця у 2022 році та перше місце в 2021 році. Усі три є малими економіками, які добре використовують свій доступ до ринків і торгових партнерів, як і Сінгапур, який посів четверте місце.

Найвища позиція Данії заснована на її постійних досягненнях за всіма чотирма вимірними факторами конкурентоспроможності. Він залишається першим за ефективністю бізнесу та другим за інфраструктурою, а також показує дещо покращені результати щодо ефективності уряду, перейшовши на п'яте місце з шостого. Данія вдруге в історії зайняла перше місце в рейтингу світової конкурентоспроможності ІРМ завдяки своїм агресивним зусиллям щодо сталого розвитку та тому, що вона невелика країна на європейському ринку. Протягом останніх п'яти років Данія невпинно покращувала свій рейтинг, перемістившись із 6-го на 1-ше. Економічні показники Данії різко зросли, перевершивши міжнародні інвестиції та ефективність уряду, особливо в її інституційній структурі, бізнес-законодавстві та суспільній структурі. Він також показав винятково хороші показники ефективності бізнесу, продуктивності та методів управління. Одним із важливих висновків у різних економіках було те, що інфляційний тиск мав більш суттєвий вплив на бізнес і конкурентоспроможність національної економіки, ніж занепокоєння щодо викидів парникових газів і соціально-економічної нерівності.

Іншим фактором, який вимірюється в рейтингу, є економічні показники. Різке зростання Ірландії в основному є результатом її чудових результатів у цьому факторі, де вона піднялася з сьомого на перше місце.

Швейцарія зберігає третє місце завдяки високим результатам за всіма факторами конкурентоспроможності. Він залишається першим за ефективністю уряду та інфраструктурою, посідає сьоме місце за ефективністю бізнесу (зниження з четвертого) і покращує економічні показники (до 18-го з 30-го).

Результати 2023 року також підкреслюють, як економіки, які пізно відкриваються після пандемії COVID-19, починають спостерігати покращення

своїї конкурентоспроможності (наприклад, Таїланд, Індонезія та Малайзія). Ті, хто рано відкрився, зараз спостерігають спад (наприклад, Швеція та Фінляндія).

Європа перевершила рейтинг, як і в 2022 році, з п'ятьма економіками в топ-10. Крім того, що найбільш конкурентоспроможні економіки менші, вони також мають сильні та ефективні інституції.

У топ-10 Сінгапур опустився на одну позицію до четвертого, Нідерланди піднялися на одну сходинку до п'ятого (з шостого), Тайвань, Китай отримали одне місце (до шостого з сьомого), а САР Гонконг опустився на сьоме (з п'ятого). США піднялися на одну сходинку до дев'ятого, а ОАЕ піднялися на дві сходинки й посіли десяте.

2.2 Місце України у глобальному рейтингу конкурентоспроможності.

Дослідження місця України у рейтингу міжнародної конкурентоспроможності дає можливість всебічно оцінити економічну ситуацію в країні, формувати ефективні стратегії розвитку та покращувати добробут населення. Рейтинг дозволяє проводити порівняльний аналіз з іншими країнами, визначаючи сильні та слабкі сторони національної економіки. Це допомагає краще розуміти конкурентне середовище та визначати можливості для покращення [20].

Рис.2.1. демонструє місця України у рейтингу глобальної конкурентоспроможності, опублікованому Інститутом розвитку менеджменту протягом 2007 – 2020 рр. Актуальні дані за 2022 та 2023 рік відсутні у зв'язку з недостовірністю наданої інформації інститутам-партнерам.

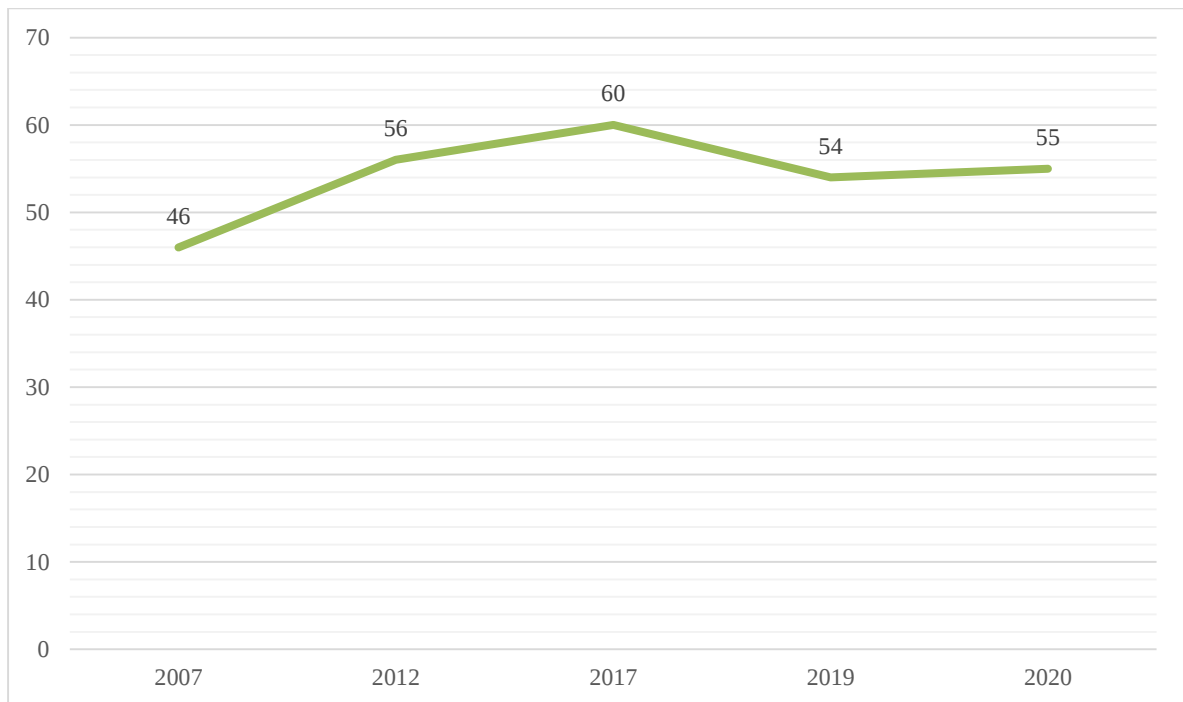

Рис. 2.1. Україна у рейтингу конкурентоспроможності ІМР протягом 2007 – 2020 рр.

Джерело: складено автором на основі [21][22][23].

У 2007 році Україна посіла 46 місце, до 2012 року ситуація погіршилась та Україна опустилась на 56 місце. Далі прослідковувалась негативна тенденція

зниження у 2017 році до 60 місця. Проте після 2019 року ситуація покращилась до 54 місця, а у 2020 році – 55 місце [20]. Місце України у рейтингу міжнародної конкурентоспроможності ІРМ змінювалось протягом 2007-2020 років через ряд факторів, які включають як внутрішні, так і зовнішні чинники.

*Табл. 2.3.
Чинники, що вплинули на зміни у рейтингу*

Політична нестабільність	2007-2012 рр. Цей період характеризувався певною політичною нестабільністю та змінами урядів. Це могло вплинути на економічні показники та бізнес-клімат в країні.
	2014-2015 рр. Революція Гідності, анексія Криму та військовий конфлікт на Донбасі серйозно вплинули на політичну стабільність та економічну ситуацію в Україні.
Економічні кризи	Глобальна фінансова криза 2008-2009 років. Як і багато інших країн, Україна зазнала значного економічного спаду, що вплинуло на її конкурентоспроможність.
	Коливання у курсі національної валюти, інфляція та інші економічні проблеми також впливали на позицію в рейтингу.
Реформи та їх вплив	2014-2019 рр. Після Революції Гідності було проведено ряд реформ, спрямованих на покращення бізнес-клімату, боротьбу з корупцією та реформування економіки. Ці заходи сприяли певному покращенню позиції в рейтингу, що відобразилось у підвищенні місця в 2019 році.
	Незважаючи на деякі успіхи, багато реформ були проведені повільно або не були завершені, що обмежувало позитивний вплив на економіку.
Корупція та правова система	Високий рівень корупції залишався значною проблемою протягом усього періоду. Корупція перешкоджала розвитку бізнесу, знижувала ефективність державного управління та стримувала іноземні інвестиції.
Пандемія COVID-19	Пандемія викликала глобальний економічний спад, що не оминула й Україну. Зниження економічної активності, зменшення обсягів виробництва та експорту, закриття підприємств та втрата робочих місць мали негативний вплив на економіку країни.
	Пандемія ускладнила умови для ведення бізнесу через обмеження та карантинні заходи. Малі та середні підприємства зазнали найбільших збитків, що знижує загальну конкурентоспроможність країни.
	Для боротьби з пандемією уряд був змушений збільшити витрати на охорону

	здоров'я, соціальну підтримку та економічні стимули. Це призвело до зростання дефіциту бюджету та державного боргу, що негативно вплинуло на макроекономічну стабільність.
	Невизначеність, спричинена пандемією, знизилла привабливість країни для іноземних інвесторів. Зменшення інвестиційних потоків вплинуло на довгостроковий розвиток економіки та її конкурентоспроможність.

За даними Інституту розвитку менеджменту (ІРМ), (див. Рис.2.2) рейтинг глобальної конкурентоспроможності у 2019-2020 роках демонструє низькі результати через слабкі внутрішні економічні показники, такі як незначне накопичення капіталу та низький ВВП на душу населення, який у 2020 році становив 13 080 доларів США (для порівняння: у Монголії – 12 036 доларів, у Словаччині – 32 710 доларів, у Польщі – 33 827 доларів). Крім того, в категорії «стан економіки» спостерігаються низькі показники в секції міжнародних інвестицій, що пояснюється високими ризиками переміщення бізнесу та незначними прямими інвестиціями за кордон [21][22].

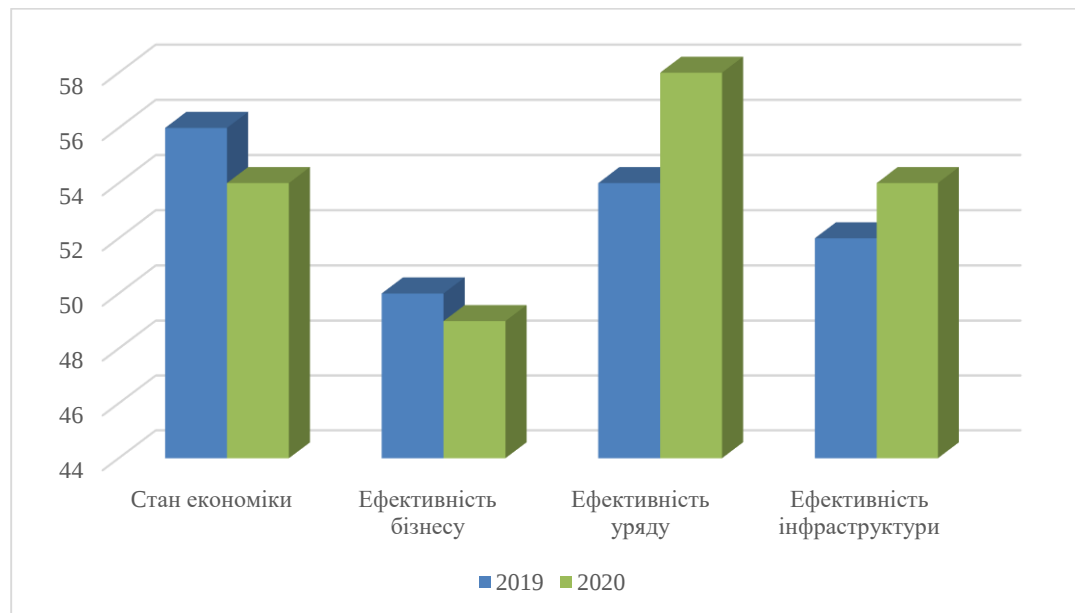

Рис. 2.2. Складові рейтингу конкурентоспроможності ІРМ України 2019 – 2020 рр.

Джерело: складено автором на основі [21][22][23].

Дані блоку «Ефективність бізнесу» свідчать про те, що Україна займає останні місця (56, 60 місця за 2019 та 2020 роки відповідно). Тут варто виділити основні фактори, котрі вплинули на цей блок:

- Високий рівень корупції у державних установах та бізнес-середовищі значно ускладнив ведення бізнесу.
- Хабарництво та неформальні платежі призводять до додаткових витрат і перешкод для підприємців.
- Непрозорі процеси прийняття рішень у державному управлінні знижують довіру до уряду та негативно впливають на інвестиційний клімат.
- Складність бюрократичних процедур, велика кількість дозвільних документів та часті перевірки негативно впливають на ефективність ведення бізнесу.
- Часті зміни у законодавстві, зокрема податковому та регуляторному, створюють невизначеність та ризики для підприємців.
- Політичні кризи та військові конфлікти, зокрема втрата контролю над частиною територій, значно вплинули на загальний економічний клімат та інвестиційну привабливість країни.

Аналізуючи блок «ефективність уряду» варто зауважити, що ситуація в Україні майже не змінювалась (58 та 61 місце відповідно). Експерти це пояснюють відсутністю верховенства права та корупцією, низьким кредитним рейтингом країни. Враховуючи індекс сприйняття корупції у 2021 році (122 місце), то у 2020 році Україна піднялась на 117 місце, що свідчить про позитивну динаміку. Однією з головних причин також вважають низьку привабливість інвесторів до вкладення капіталу, неможливість антимонопольного законодавства регулювати недобросовісну конкуренцію та високий рівень тіньової економіки [23].

Важливо також відзначити, що в Україні існують значні проблеми з дотриманням прав власності, що ще більше знижує привабливість країни для іноземних інвесторів. Відсутність прозорих процедур та часто змінюване

законодавство створюють додаткові бар'єри для розвитку бізнесу. Реформи, спрямовані на підвищення ефективності уряду, залишаються неповними, а механізми контролю та моніторингу виконання антикорупційних заходів потребують суттєвого удосконалення. Незважаючи на деякі позитивні зрушення, ситуація залишається складною і вимагає комплексного підходу до вирішення наявних проблем [23].

На блок «ефективність інфраструктури» найбільше вплинув показник демографії України (42,1 млн. осіб у 2018 р. та 41,58 млн. осіб у 2020 р.). Це явище впливає на ринок праці, знижуючи кількість робочої сили, що може негативно відображатися на продуктивності та загальній економічній активності країни. Сюди також відносять низьку якість життя, яка включає проблеми з доступом до основних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист тощо. Це також призводить до еміграції кваліфікованих кадрів та молоді, що посилює демографічні проблеми [22]. Важливим чинником є висока енергоємність виробництва, що свідчить про неефективне використання енергоресурсів та спричиняє значні викиди забруднюючих речовин у навколишнє середовище. Погіршення екологічної ситуації призвело до додаткових витрат на охорону здоров'я, зниження якості життя та загального стану довкілля, що також впливає на економічну привабливість країни.

Ці фактори взаємопов'язані та разом формують загальну картину, що пояснює спад конкурентоспроможності України. Для покращення ситуації необхідні комплексні реформи в різних секторах, спрямовані на підвищення якості життя, модернізацію інфраструктури, ефективне використання ресурсів та збереження навколишнього середовища.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

Підвищення конкурентоспроможності України є критично важливим для забезпечення довгострокового сталого розвитку країни та покращення добробуту її громадян. Підвищення конкурентоспроможності сприяє економічному зростанню, залученню інвестицій та створенню нових робочих місць. Це допомагає збільшити ВВП країни та покращити рівень життя населення. Конкурентоспроможність робить країну привабливішою для внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Інвестори шукають стабільні та перспективні ринки для вкладень, а висока конкурентоспроможність є важливим фактором у прийнятті рішень. Конкурентоспроможність робить країну привабливішою для внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Інвестори шукають стабільні та перспективні ринки для вкладень, а висока конкурентоспроможність є важливим фактором у прийнятті рішень [39]. Сильна економіка з високим рівнем конкурентоспроможності сприяє політичній стабільності та національній безпеці. Економічно сильна країна може краще захищати свої національні інтереси на міжнародній арені. Тому в рамках нашого дослідження важливим буде сформулювати можливі варіанти покращення міжнародної конкурентоспроможності України.

Україна має величезний потенціал для підвищення своєї конкурентоспроможності, хоча зараз займає відносно низькі позиції у світових рейтингах конкурентоспроможності. Ось кілька елементів, які слід враховувати для підвищення конкурентоспроможності України:

1. Розвиток інфраструктури має ключове значення для підвищення конкурентоспроможності транспортних, енергетичних та інформаційно-комунікаційних мереж. Інвестиції в модернізацію та розвиток цих секторів можуть

забезпечити ефективну діяльність підприємств і стимулювати економічне зростання.

2. Освіта, навчання та розвиток талановитих працівників є невід'ємними елементами конкурентоспроможності. Підвищення кваліфікації персоналу та доступ до якісної освіти сприятимуть ефективнішій конкуренції українських компаній на глобальному ринку. Важливо також розвивати навички, які відповідають сучасним вимогам ринку праці, щоб забезпечити гнучкість і адаптивність робочої сили.

3. Україні необхідно суттєво покращити бізнес-клімат. Це включає зниження адміністративних бар'єрів, активну боротьбу з корупцією, забезпечення правової стабільності та захист прав власності. Додатково, створення сприятливих умов для інновацій та підтримка підприємницької ініціативи сприятимуть розвитку конкурентоспроможного бізнес-середовища. Міжнародне суперництво є невід'ємною рисою діяльності українських підприємств, особливо в умовах глобалізації та вільного руху товарів і послуг [42].

4. Підтримка наукових досліджень, розробка інноваційних курсів та створення стартап-екосистеми сприятимуть зростанню високотехнологічних секторів і підвищать конкурентоспроможність українських компаній.

5. На внутрішньому ринку українські компанії конкурують одна з одною, прагнучи підвищити якість своїх продуктів і послуг, знаходити нові ринкові ніші та розробляти ефективні маркетингові стратегії для залучення клієнтів.

6. Багато українських підприємств реалізують свої товари та послуги на міжнародних ринках, змагаючись з іноземними компаніями завдяки конкурентоспроможним цінам, високій якості та інноваційним продуктам. Водночас вони стикаються з конкуренцією з боку імпортованих товарів і послуг на внутрішньому ринку. Розширення експорту та підвищення якості вітчизняної продукції є ключовими для збереження і зміцнення позицій українських підприємств.

7. Український бізнес має розробляти ефективні маркетингові стратегії для просування своєї продукції на міжнародних ринках. Це включає дослідження ринку, сегментацію клієнтів, створення сильного бренду та розробку комунікаційних стратегій для залучення та утримання закордонних клієнтів.

8. Інноваційність є критично важливим фактором конкурентоспроможності українських компаній на світовій арені. Підприємства, що активно займаються дослідженнями та розробками, а також впроваджують нові технології та продукти, здобувають конкурентну перевагу/

9. Українські підприємства можуть привертати міжнародні інвестиції для свого зростання та підвищення конкурентоспроможності. Це може включати спільні підприємства з міжнародними партнерами, передачу знань і технологій, а також доступ до нових ринків [41]. Залучення інвестицій сприятиме розширенню виробничих потужностей та впровадженню передових технологій, що в свою чергу посилить позиції українських компаній на світових ринках.

10. Підвищення фінансової допомоги сім'ям, поліпшення умов для роботи та навчання молодих батьків. Надання пільг та стимулів для тих, хто повертається в Україну для роботи чи підприємницької діяльності.

11. Підвищення рівня соціального захисту, розвиток системи охорони здоров'я та освіти. Поліпшення транспортної, комунальної та житлової інфраструктури для підвищення комфортності проживання.

12. Модернізація існуючих медичних закладів, закупівля сучасного медичного обладнання. Організація тренінгів, семінарів та стажувань для медичного персоналу як в Україні, так і за кордоном.

13. Спрощення процедур реєстрації та ведення бізнесу, боротьба з корупцією. Надання податкових пільг та грантів для іноземних та вітчизняних інвесторів у стратегічно важливі галузі.

Дослідження свідчать, що економічне зростання та розвиток залежать від людського капіталу і матеріальних ресурсів, а також факторів, що впливають на

продуктивність. Інвестиції в ці області взаємно підсилюють одна одну. Продуктивність робочої сили пов'язана з наявністю матеріальних ресурсів, таких як інфраструктура та обладнання, а також зі стабільною і ефективно керованою економікою. Освіта і здоров'я населення сприяють зростанню доходів та інвестицій у матеріальні ресурси економіки [42].

Сучасне суспільство обирає інноваційний шлях соціально-економічного розвитку, заснований на знаннях, що вимагає високого рівня людських продуктивних сил [44]. Тому Україні варто інвестувати в освіту. Інвестиції в науку, освіту та соціальну сферу в умовах глобалізації мають значний соціально-економічний вплив, сприяючи розвитку та накопиченню людських здібностей, професійних навичок і економічних можливостей населення.

Розвиток людського капіталу та забезпечення соціальної згуртованості є критично важливими для сталого і прогресивного розвитку суспільства. Людський капітал має вирішальне значення для зміцнення стратегічного потенціалу всіх галузей економіки та суспільства загалом. Люди з високим рівнем професійних навичок і компетенцій проявляють більшу здатність адаптуватися до змін в оточуючому середовищі, суспільстві та економіці, відповідаючи на постійні виклики та знаходячи інноваційні рішення [51]. Необхідно знаходити шляхи для покращення якості людського капіталу, посилення соціальної згуртованості та максимізації стратегічного потенціалу українського суспільства в умовах динамічних змін.

ВИСНОВКИ

Міжнародна конкурентоспроможність країн охоплює широкий спектр економічних, соціальних та політичних аспектів. Її визначення варіюється серед дослідників, проте загальноприйнятим є поняття, що конкурентоспроможність країни відображає здатність держави створювати та підтримувати умови для економічного зростання та високого рівня життя населення. Концепція М. Портера, зокрема його модель "діаманту конкурентоспроможності", підкреслює важливість факторів виробництва, умов внутрішнього попиту, наявності суміжних та обслуговуючих галузей, а також стратегії та структури фірм. Ці фактори взаємодіють і створюють середовище, яке сприяє розвитку конкурентних переваг національної економіки.

Аналіз сучасного стану міжнародної конкурентоспроможності показує значні відмінності між країнами, які залежать від рівня розвитку економіки, наявності ресурсів, інноваційної діяльності та інституційного середовища. Країни з високим рівнем інноваційної активності, стабільною економікою та розвиненими інститутами демонструють вищий рівень конкурентоспроможності на світовому ринку. У той же час, країни з низьким рівнем інвестицій у НДДКР та слабкими інституціями стикаються з проблемами підтримки високого рівня конкурентоспроможності.

Глобалізація та міжнародна торгівля значно впливають на конкурентоспроможність країн. Відкритість економіки та інтеграція у глобальні ринки створюють нові можливості для економічного розвитку та зростання. Участь у міжнародних торговельних угодах дозволяє країнам розширювати ринки збуту своїх товарів та послуг, що сприяє зростанню виробництва та підвищенню ефективності. Водночас, глобальна конкуренція вимагає від країн постійного

вдосконалення своїх економічних та соціальних систем, впровадження нових технологій та інновацій, що забезпечує їхню стійкість на світовому ринку.

Проведено всебічний аналіз сучасного стану конкурентоспроможності України за різними світовими методиками. Результати в цілому свідчать про те, що конкурентоспроможні чинники України не вважаються прогресивними або можуть забезпечити довгостроковий ефект. Виявлено основні чинники, що обумовлюють низькі позиції. Вони свідчать про залежність країни від внутрішніх економічних умов. України в міжнародних рейтингах конкурентоспроможності. Зокрема, виділяються неефективне функціонування державних інституцій, низька продуктивність фінансового ринку, відсутність макроекономічної стабільності та погіршення показників у сфері охорони здоров'я. Додатково до цього, важливо звернути увагу на недостатній рівень інноваційної діяльності та відставання у технологічному розвитку, що також стримує зростання конкурентоспроможності країни на світовій арені.

Державна політика відіграє вирішальну роль у формуванні та підтримці конкурентоспроможності країни. Вона повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, залучення інвестицій, підтримки інновацій та підвищення якості освіти. Важливою є також ефективна антимонопольна політика, яка забезпечує справедливу конкуренцію на внутрішньому ринку та запобігає виникненню монополій, що можуть стримувати розвиток економіки.

Підвищення міжнародної конкурентоспроможності безпосередньо впливає на якість життя населення. Економічне зростання, зумовлене конкурентоспроможністю, веде до збільшення доходів, створення нових робочих місць, покращення соціальних стандартів та умов праці. Високий рівень життя сприяє соціальній стабільності, що, в свою чергу, позитивно впливає на економічну ситуацію в країні.

Незважаючи на численні переваги, існують також виклики та ризики, які можуть загрожувати конкурентоспроможності України. До них належать економічна нестабільність, політичні кризи, корупція, низький рівень інноваційної діяльності, недостатнє фінансування наукових досліджень та розвитку, а також несприятливий інвестиційний клімат.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилюк Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення : монографія. К., 2002. 130.
2. Масляєва О. О. Економічна сутність категорії «конкурентоспроможність»: дефініція та систематизація. Ефективна економіка. 2011. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=737>
3. Martin R. A Study on the Factors of Regional Competitiveness. A draft final report for The European Commission, Directorate-General Regional Policy. Cambridge Econometrics.
4. Бутусов О.Д. «Європейські підходи до оцінювання конкурентоспроможності регіонів». «Проблеми системного підходу в економіці», Збірник наукових праць, Випуск 6 (62), Частина 2, Національний авіаційний університет, Київ 2017.
5. Ferraz, J., D. Kupfer and L. Haguenaue (1996), Made in Brazil: desafios competitivos para a indústria, Rio de Janeiro, Campus.
6. IMD (Institute for Management Development) (2012), World Competitiveness Yearbook 2012, Lausanne.
7. European Union (2001), Second Report on Economic and Social Cohesion, Brussels.
8. Антонюк Л. Л. «Міжнародна конкурентоспроможність країн: регіональний аспект», КНЕУ, 2005. URL: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2005_1_Antoniuk_ukr.pdf
9. Porter, M. E. (1990). “The Competitive Advantage of Nations”.
10. Krugman, P., & Obstfeld, M. (2000). “International Economics: Theory and Policy”.
11. Ковальова Ю.М. Донецький державний університет управління, 2008. URL: http://lnkiy.in/porter_diamond_model

12. Huggins R. European competitiveness index 2006-2007. Izushi H. – Pontypridd: Robert Huggins Associates Ltd., 2007.
13. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія. КНЕУ, 2004. 104-275 с.
14. Вертелєва Оксана, «Фактори міжнародної конкурентоспроможності України», КНТЕУ, 2016. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/98013.pdf>
15. Брич В. Я., Охота В. І. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 212 с.
16. Porter M. "Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors" (Конкурентна стратегія: Техніки аналізу галузей та конкурентів), 1980.
17. Майкл Портер "Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance" («Конкурентна перевага: Створення та утримання вищої продуктивності»), 1985.
18. Войнова Є.І., Глобальна конкурентоспроможність країни: обґрунтування категорії, типи, фактори та наслідки, Мукачівський державний університет, 2018.
19. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу добробуту націй. – К.: Port.Royal, 2011. — 684.
20. Цибульська. Конкурентоспроможність національної : дослідження сутності в епоху економіки знань. / Цибульська. – 2017. – URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/16_2_2017ua/34.pdf
21. International Institute for Management Development. (2022). All criteria list. Retrieved from https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2022/all_criteria_list_wcy_2022.pdf
22. International Institute for Management Development. (2020). IMD World Competitiveness Booklet 2020. Retrieved from <https://imd.cld.bz/IMD-World-Competitiveness-Booklet-2020>

- Competitiveness-Yearbook-2020/115/#zoom=zInternational Institute for Management Development. (2021).
23. IMD World Competitiveness Yearbook 2021. Retrieved from https://nitielibrary.remotexs.in/sites/default/files/wcy_2021
24. World Competitiveness Ranking 2018-2022. (n.d.). URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/>
25. Ukraine Competitiveness Index. (n.d.). URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/competitiveness-index>
26. Дігіч. Фактори міжнародної конкурентоспроможності регіону в умовах інноваційного розвитку / Дігіч. – 2013. – URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2013/No1/142-146.pdf>
27. IMD World Competitiveness Center. URL: <http://www.imd.org/wcc/>
28. K. N. Harilal. Economic and political weekly. World Economy and Nation States post COVID-19. 2020. №3(15) .P.14-17. URL: <https://www.gmfc.ac.in/wp-content/uploads/2020/08/MAY-2-2020-Vol-LV-No-18.pdf#page=14>
29. Тарнавська, Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика : монографія / Н. П. Тарнавська. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.
30. The Past and the Future of Competitiveness Research: A Review in an Emerging Context of Innovation and EMNEs. Global Institute of Flexible Systems Management. P. 7-9. 2019. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s42943-019-00002-3.pdf>
31. IMD World Competitiveness Yearbook: Lausanne, Switzerland. 2019. P. 15-28. URL: https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20191114160558.pdf
32. S. Stern, Ch. Ketels, M. E. Porter. The Determinants of National Competitiveness. Cambridge. 2012. P.17-25. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w18249/w18249.pdf

33. M. Delgado , M. Porter. Clusters and the Great Recession: Washington. 2021. P. 5-27.
34. How Countries are Performing on the Road to Recovery: Davos, Switzerland. 2020. P. 8-16. URL:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf
35. National Research Fondation, press release, focus areas: Singapore. 2020. P. 2-5.
36. Porter, M. (1987) «From Competitive Advantage to Corporate Strategy», Harvard Business Review, May/June 1987, pp 43–59.
37. Вплив глобалізації на розвиток міжнародних соціально-економічних процесів, авт. Дмитро Ткач , Ганна Білокур. Київ, 2022.
38. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування та розвитку: монографія. П.О. Куцик, О.І. Ковтун, Г.І. Баштянин. Львів: Львів. комерц. акад., 2015. 583 с.
39. Жнакіна Е. Г. Аналіз факторів впливу на міжнародну конкурентоспроможність України та напрями її підвищення. Проблемы и перспективы сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. 2012. С. 131-134.
40. Горбаль Н. І. Фактори впливу на міжнародну конкурентоспроможність підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2003. № 494. С. 183–190.
41. Уманців Ю. Економіка України у вимірі глобальної конкурентоспроможності. Вісник Антимонопольного комітету України. Конкуренція. 2011. № 1. С. 14–23.
42. Romualdas Ginevičius, Eigirdas Žemaitis, Karel Šuhajda, Martin Schieg. Assessing the global competitiveness of European countries, Czechia , 2023.

43. Механік О. В. Конкурентоспроможність як соціально-економічна категорія: сутність, структура, класифікація, основи формування. Формування ринкових відносин в Україні. 2006. № 10. С. 27-34.
44. Полунєєв Ю. В. Конкурентоспроможність країни як економічна категорія та стратегія розвитку. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2010. Випуск 94 (Частина II). С. 189-204.
45. Царик Н. Л. Природа міжнародної конкурентоспроможності країн та її кількісні прояви. Галицький економічний вісник. 2016. № 2. С. 31-39.
46. Loecker J. D. Effect of International Competition on Firm Productivity and Market Power. J. D. Loecker, J. V. Biesebroeck. National Bureau of Economic Research. – February 2016. Working Paper 21994. 39 p. URL: <http://www.nber.org/papers/w21994.pdf>
47. Брун М.И. Введение в международное частное право. 1915 — 79 с.
48. Ткачова С. С. Види конкурентоспроможності: наукові підходи та специфіка ресторанного бізнесу. Матеріали наукової конференції «Перспективные научные исследования». 2011. № 6. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2011/Economics/6_80311.doc.htm
49. Voinova E. Countries' specialization on the world financial services market. The Economic Annals-XXI. 2017. № 11-12
50. Human Development Indicators and Indices: 2018 Statistical Update Team. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-indices-indicators-2018-statistical-update>
51. Сахненко О.І., Сахно І.В. Інвестування у розвиток людини як пріоритетний напрям формування та управління людським капіталом. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 11. С. 50–55. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.11.50.
52. Лисак В.Ю., Семендяк В.М. Розвиток людського капіталу: суть, проблеми та перспективи. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2018.

53. Савченко М.О. Теоретический базис категории «человеческий капитал». Самара: Экономическое образование, 2005. 240 с.
54. Ю.М. Коваленко. Сутність інституційного середовища фінансового сектора економіки. Економічний вісник Донбасу. 2011.
55. Oxley J. E. Institutional environment and the mechanism of governance: The impact of intellectual property protection on the structure of interfirm alliances. *Journal of Economic Behavior & Organization*. — 1999. — No.38. — P. 283 — 309.
56. С.А. Матюх. Інновації як фактор міжнародної конкурентоспроможності країни. Вісник Хмельницького національного університету 2010, №4, Т.1.
57. Делягин М.Г. Мировой кризис: общая теория глобализации. Делягин М.Г. — М.: Инфра — М, 2003. — 306 с.
58. І. М. Підкамінний, В. І. Тимцуник. Інноваційні засади конкурентоспроможності країн та організацій. 2011.
59. Кохан М.О., Гнилянська Л.Й., Головнєв В.І. Розвиток людського капіталу та досягнення соціальної згуртованості в умовах формування стратегічного потенціалу та динамічних змін. Економіка та суспільство, випуск №59. Львів 2024.
60. Бикова А., Чабан Л., Алексєєв А. Інвестування в людський капітал у військовий період. Економіка та суспільство. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-74>
61. Юринєць З., Бабій В. Людський капітал та проблема його оцінки. «Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні»: IV міжнародна науково-практична конференція. Львів: Видавництво ЛНУ. 2019. С. 288290